

Політика «умиротворення» агресорів

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Пригадайте, чи здійснювалися спроби «умиротворення агресорів» перед початком Першої світової війни. Якщо так, то у чому вони виявлялись?

1. Політика «умиротворення» - це намагання Великої Британії, Франції та США, не вживати щодо Гітлера силових методів, котрі дали б йому привід розпочати війну, а піти йому на поступки, тим більше, що Гітлер після задоволення чергової вимоги щоразу заявляв, що більше ні на що не претендуватиме.

Проведення цієї політики мало певні причини:

- По-перше, між Британією та Францією на початку 1930-х років існували протиріччя. Численна (694 000 вояків) французька армія викликала занепокоєння Британії, яка не бажала зростання вагомості Франції на континенті та вбачала в Німеччині реальну протипаузу їй. Тому керівництво британського уряду прагнуло змусити Францію скоротити армію до 400 000 військовослужбовців.
- По-друге, західні держави весь час сподівалися підштовхнути Німеччину до нападу на СРСР. Тому вони спокійно поставилися до запровадження у Німеччині загальної військової повинності та окупації демілітаризованої Рейнської зони.
- По-третє, тогочасні західні політики ще й гадки не мали, на що здатний біснуетий Гітлер, дехто з них вважав, що з ним цілком можна домовитися.
- По-четверте, мілітаризація Німеччини приносила чергові прибутки для монополій США, навіть у розпал Другої світової війни на заводах Форда продовжували виготовляти мотори для німецької військової авіації.

2. Загарбання Німеччиною Австрії. 11 березня 1938 р. за вказівкою Гітлера було підготовлено директиву про вторгнення німецьких військ до Австрії. Того самого дня німецьке керівництво в ультимативній формі зажадало від австрійського уряду скасувати всенародне голосування, піти у відставку й передати правління «фюрерові» австрійських фашистів Зейс-Інкварту. Австрійський уряд виконав ці вимоги і віддав наказ своїм військам не чинити опору німецьким збройним силам, якщо вони вступлять до країни. Зейс-Інкварт 11 березня отримав указівку з Берліну, щоб він звернувся до Німеччини з проханням про «допомогу» для встановлення в країні «порядку і спокою».

Ще до того, як Зейс-Інкварт виконав цю вказівку, Гітлер підписав директиву, згідно з якою 200 тис. німецьких військ вранці 12 березня 1938 р. безперешкодно вступили до Австрії. Наступного дня було сформовано з нацистів новий австрійський уряд, що прийняв закон, у якому Австрія проголошувалася «німецькою землею». Вже на початку квітня 1938 р. Велика Британія, Франція і США ліквідували свої дипломатичні місії у Відні, визнавши цим «аншлюс». Така позиція західних держав не могла не надихнути Німеччину на активізацію агресивних дій.

3. Мюнхенська угода і загарбання Чехословаччини. Після «аншлюсу» Австрії Гітлер висунув вимогу про передачу Німеччині Судетської області, де більшість населення становили німці та де активно діяла організація судето-німецьких нацистів (з 1935 р. - Судето-німецька партія), яка під гаслом боротьби за право судетських німців на суверенітет домогалася приєднання Судетської області до Німеччини. На Гітлера відверто орієнтувалась і глинківська партія у Словаччині.

У Берліні було розроблено план загарбання країни під назвою «Грюн»; приводом до вторгнення мало стати вбивство гітлерівською агентурою німецького посла у Празі.

Зважаючи на настрої народу, уряд Чехословаччини змушений був оголосити часткову мобілізацію. У свою чергу, Радянський Союз повідомив Бенеша, що готовий надати допомогу Чехословаччині, відповідно до договору про взаємну допомогу між Францією, СРСР та Чехословаччиною від 2 та 16 травня 1935 р. До західних кордонів СРСР було пересунуто 30 стрілецьких дивізій, танкові з'єднання, 246 бомбардувальників та 302 винищувачі, до того ж й сама Чехословаччина на той час мала одну з найсильніших армій в Європі.

Проте східний напрямок просування німецьких військ цілком влаштовував керівництво «великих держав» - Франції, Великої Британії та Сполучених Штатів, які все ще сподівалися, що наступною жертвою стане саме СРСР. Тому керівництву Чехословаччини було заявлено, що у разі прийняття нею допомоги з боку СРСР, Англія і Франція також вступлять у війну на боці Гітлера. Це стало вирішальним аргументом, який примусив Бенеша відмовитися від допомоги.

Остаточну долю Чехословаччини було вирішено на Мюнхенській конференції 29—30 вересня 1938 р. У ній взяли участь Гітлер, французький прем'єр Даладье, лідер фашистської Італії Муссоліні та британський прем'єр-міністр Чемберлен. Чехословацьку делегацію було запрошено лише для того, щоб вислухати вирок.

- «Архітектори» Другої Світової війни: Чемберлен, Даладье, Муссоліні, Гітлер та їхні підписи під документом.

Мюнхенська угода передбачала:

- передання Німеччині у термін з 1 по 10 жовтня 1938 р. Судетської області Чехословаччини з усіма спорудами та укріпленнями, фабриками, заводами, запасами сировини, шляхами (1/5 частина території, майже 40 % промислового потенціалу);
- задоволення за рахунок Чехословаччини протягом трьох місяців територіальних вимог Польщі та Угорщини;
- «гарантію» учасниками угоди нових кордонів Чехословаччини.

Бліц-обговорення

Виходячи з наведених положень, визначте, яку мету переслідували країни, укладаючи цю угоду. Дайте характеристику їхніх дій.

30 вересня чехословацький уряд прийняв - без згоди Національних зборів - умови Мюнхенської угоди. Президент Бенеш залишив свою посаду та емігрував до Великої Британії, а його місце посів колишній австрійський чиновник Е. Гаха.

Угода, підписана в Мюнхені, була одним із найбільш яскравих проявів політики «вмиротворення», що провадилася напередодні Другої світової війни та остаточно розв'язала руки нацистським агресорам. Нав'язана Чехословаччині силою, з порушенням норм міжнародного права, Мюнхенська угода стала важливою віхою в підготуванні війни й забезпечила Гітлера значною кількістю озброєння, що залишилося від чехословацької армії.

4. Ліквідація Чехословацької держави. Друга республіка - так почали називати залишки Чехословацької держави - в економічному й політичному аспектах виявилася залежною від гітлерівської Німеччини. Населення втратило довіру до керівників колишніх політичних партій. Чеські політичні партії припинили існування. Було створено єдину партію фашистського ґатунку — «Національну єдність», лідер якої - Р. Беран - став на чолі нового уряду.

У жовтні 1938 р. у Словаччині було створено автономний уряд на чолі з католицьким священиком І. Тісо. Незважаючи на активну протидію празького уряду, 14 березня 1939 р. словацький сейм проголосив незалежність Словаччини, після чого було підписано договір, за яким Німеччина перебирала «охорону незалежності та інтегральності Словаччини», що перетворювало останню на сателіта гітлерівців. 15 березня 1939 р. проголосила незалежність і Закарпатська Україна, але її територію, за згодою Гітлера, захопили угорські війська.

За таких обставин Гітлер викликав Гаху і зажадав підписання акта про ліквідацію республіки та передання долі чеського народу до рук Німеччини, погрожуючи, у разі відмови, бомбардуванням Праги. 15 березня Гаха виконав волю фюрера і, всупереч конституції, ліквідував державну незалежність країни. Того ж дня частини вермахту вторглися на територію Другої республіки, яка припинила існування. Гітлерівці оголосили окуповані землі «протекторатом Богемія та Моравія». Уряди Британії та Франції обмежилися формальними протестами проти порушення Мюнхенської угоди. Так було ліквідовано Чехословацьку державу.

5. Антивоєнні рухи. Ще в роки Першої світової війни було висунуто ідею про створення міжнародної організації яка б стала засобом боротьби проти війни та воєнної небезпеки. Такою організацією мала стати Ліга Націй, яка була заснована на Паризькій мирній конференції.

Статут Ліги Націй підписали 44 держави, але панівне становище в ній посіли Велика Британія і Франція. Тому США відмовилися ратифікувати Статут і не ввійшли до Ліги Націй.

Таким чином, ним надавались усі необхідні можливості для забезпечення відсічі будь-якому агресору.

ЦЕ ВАРТО ЗНАТИ

Статут Ліги Націй передбачав:

- обмеження озброєнь (ст. 8);
- взаємну гарантію територіальної цілісності й незалежності членів Ліги (ст. 10);
- заходи з боротьби проти агресорів (ст. 11);
- третейський розгляд суперечностей між державами (ст. 12-15);
- застосування колективних санкцій проти агресорів (ст. 16).

Антивоєнні (пацифістські) настрої були настільки сильними, що вони стали визначальними при вирішенні міжнародних суперечок у 1920-ті роки. Ці роки отримали назву «ера пацифізму». Під впливом цих настроїв Ліга Націй почала в 1925 р. підготовку до скликання міжнародної конференції з роззброєння. Проте за межі багаторічної підготовчої роботи ця конференція не вийшла. Узагалі за час свого існування Ліга Націй не покарала жодного агресора, не надала допомоги жодній жертві агресії, не мала засобів впливу на розвиток міжнародних відносин, займала примиренську, а інколи безпринципну позицію стосовно подій, що відбувалися. Отже, не Ліга Націй впливала на окремі держави, а навпаки, керівники розвинених країн ставили цю міжнародну організацію перед фактами, що сталися.

- **Анрі Барбюс (праворуч) і ветеран Паризької комуни Г. Інар.**

Чим, на вашу думку, пояснюється, що боротьба за мир об'єднала у першу чергу діячів культури і ветеранів революцій і війн, а не політичних лідерів країн світу?

Криза 1930-х років і поява вогнищ нової світової війни призвели до змін в антивоєнному русі, що відтепер поєднується з антифашистським. Проводяться масові акції протесту. У 1932 р., за ініціативою відомих французьких письменників і громадських діячів А. Барбюса і Р. Ролана, був створений Міжнародний антивоєнний конгрес. На конгресі був створений Всесвітній комітет боротьби за мир, який координував дії національних комітетів європейських країн, США і деяких країн Сходу. Проте, не зважаючи на такий розмах, антивоєнний рух не став перепорою на шляху

нової світової війни. Це пояснюється тим, що сили, об'єднані в ньому, не змогли виробити єдиної програми дій і чітко визначити мету, а уряди держав, від яких залежала доля миру, не доклали адекватних зусиль для відвертання загрози війни.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Зробіть хронологічний ланцюжок процесу ліквідації Чехословаччини.

Просторову. На карті покажіть етапи розчленування Чехословаччини.

Аксіологічну. Висловіть своє ставлення до діяльності Ліги Націй в 1930-х роках.

Логічну. 1. Яку позицію займав австрійський уряд відносно «аншлюсу» з Німеччиною?

2. Які чинники та обставини призвели до Мюнхенської угоди?

3. Чим пояснюється політика «умиротворення» агресорів?

4. Чому стали можливими розчленування та окупація Чехословаччини?

Мовленнєву. Обговоріть у групах питання: яким чином можна було запобігти підписанню Мюнхенської угоди?

11-12 березня 1938 р. - окупація Австрії німецькими військами, загарбання її Німеччиною («аншлюс»).

29-30 вересня 1938 р. - Мюнхенська угода між Великою Британією, Францією, Італією, Німеччиною.

15 березня 1939 р. - окупація Чехословаччини німецькими військами.